

Százesztendős a piarista gimnázium önképzőköre

Horváth Cyrill 1840-ben alapította meg „A szegedi Bölcselkedők olvasó Társasága”-t

A piarista gimnázium „Horváth Cyrill” Önképzőköre az újesztendő folyamán elérkezett fennállásának századik évéhez. Hála és köszönő szavunk emelkedik a jóságos Istenhez, hogy nehéz időkben, súlyos körülmények között ezt a szép, nagyjelentőségű, sok eszmét, gondolatot támasztó évet megérnünk engedte.

Az első, úgynevezett szalonönképzőkörek mellett, amelyekben a XIX. század első felének majd minden írója szerepelt, — a piarista iskolák első önképzőkörei ugyanazt a feladatot töltötték be, mint nemes elődei, köztük a körök ősanja, a Kis János alapította *Magyar Társaság* (1790), amely először mutatott példát az érettebb tanulók önművelésére. A *Társaság* a legszentebb eszmét szolgálta és tűzte ki célul: „a magyar nyelv művelését és csiszolását.”

Ez az elv vezette Horváth Cyrill dr. kereskedő tanárt, a szegedi liceum tudós „oktatóját”, mikor mint az ifjúság lelkes barátja 1840-ben előre állt a diákság önképzésének s buzdítására ugyanezen év „tavaszutó 7-én” (május. 7.) megalakult *A szegedi Bölcselkedők olvasó Társasága*, melynek

„Ünnepélyes megnyitása fennnevezett évben (1840) őszutó 5-én (november 5.) tartatott, a mikor alkalmi, vegyes, saját és idegen verseket olvastak fel e következő Urak: Kleé Károly és Mészáros Lajos: „A Szegedi Bölcselkedők olvasó Társaság megnyitására”. Ezimű és Dobó Miklós „Élet képm” című saját készítményeiket; továbbá: Schaffer Antal Kisfaludy Károly Verseiből „a Budai harczjáték” s végre Kleé Károly Czuczor Gergely költészeti munkáiból a „Drégel” című verszetét szavalták.”

Igy olvassuk a fennmaradt díszes kötésű első jegyzőkönyv első gyűléséről szóló beszámolót. Az első „Évkönyv” pedig gyönyörű szép másolással közli a tagok „saját készítményű versezeit”, melyek közül legérdekesebb a megnyitáskor előadott óda. Ennek címe az Évkönyvben található írás szerint:

ODA

A Szegedi Bölcselkedők olvasó Társaságának megnyitására. Őszutó 5-én, 1840.

*Oh milly műveltség szelleme terjedea
Kedves hazánknak térin, a századok
Homályba burkolt éjjelének
Fátyola szétrepedez egünkről;*

Ezzel a szavakkal kezdődik a „versezet”, klasszikus (alkaioszi) formában, s arról szól, hogy míg azelőtt „nemzeti hangzatokat gyéren harsogtatott” a kedves baba, annak

*... tőrcin és ezért
Égő szívünknek most a kecségtető
Remény vidult arcza mutatja
A gyönyörűn fakadó jövődet.”*

Kleé Károly „2-od évi bölcselkedő” nevét látjuk a hús versszakból álló óda szerzőjéül, ki legszorgalmasabb munkása volt az olvasó Társaságnak egész esztendőn keresztül.

Horváth Cyrill a vezetőtanár

„A felsőbb iskolai hatóság” a következő évben megerősítette a Társaság szabályait s ezek alapján folytatta munkáját Horváth Cyrill vezetésével. A hetekint tartott gyűléseken — mint a régi jegyzőkönyvekben található — a tagok nagyrészt saját verseiket adták elő; szavaltak, „majdnem kizárólagosan” magyar klasszikus költők műveiből; olykor magyar

nyelvi és verstani kérdéseket tárgyaltak, pld. „a” magyar szóragokból, és mértékről vett vitatkozások” követték egyik ülésen a szavaltokat. Közben Horváth Cyrill tartott előadást a magyar irodalomról s bemutatta a jeles írókat és költőket.

A Társaság félévenként nyilvános gyűlésen számolt be munkásságáról s mutatta föl „önképzésének” eredményét. Az első nyilvános gyűlést 1841. „tavaszutó” 18-án tartották „nemzeti ügyünket pártoló több Vendégek jelenlétében”, amely 19 számból állott; a másodikat „nyárelő” 17-én, 25 műsorszámmal. Ennek végzetével a jegyzőkönyv a következőkben számol be:

„A várakozást felülmúlt haladás, különféle érzelmek összes felbuzdítása, számos Vendégeket közörműre, éljen zengésre hevíté; s azon sóhajjal hagyá mindenki a tudománynak szentelte termet: vajha ezen haza, és nemzeti nyelv iránti buzgalom tovább is az ifjak szívében fentartanék, hogy így édes hazánk hű, és igaz fiai lennének!”

Az 1841—42. iskolai évtől kezdve a „munkálatok” között Horváth Cyrill útmutatása alapján, a latin, görög és német irodalomból fordítások, ezeken kívül elbeszélések is előfordulnak a gyűléseken. A tanári testület, élükön a vezetőtanárral, a „tőlük érdemeseknek ítélt munkálatokat jutalmakkal tüntette ki.”

Az elnyomatás idejében

Nagy Márton piarista tanár, majd 1859-től kezdve ismét Horváth Cyrill, mint a szegedi „gymnasion” igazgatója „ápolálatla az önképzés tüzet” a tanulók lelkében. A szomorú politikai időszak körében, bár a nyilvánosság nem vehetett tudomást a nemes munkáról, — a lelkes nevelőtanárok és a lelkesedő ifjúság szívéből még tisztább és őszintébb buzgóság tört elő, mint az előző években.

1862 okt. 19-én alakult meg újra a *Társaság*. Somhegyi Ferenc dr. piarista tanár, akadémikus, később egyetemi tanár elnökségével s ekkor vette föl az *Önképzőkör* nevet. Erek folyamán sok kitűnő vezetője volt a Körnek, köztük Magyar Gábor, Szeged társadalmi életében is nagy szerepet betöltő gimnáziumi igazgató, később rendfőnök, kinek kezdeményezésére és irányítása folytán írtékönv változás állott be az *Önképzőkör* életében. A tagok „szép sikerrel gyakorolták magukat a külföldi remekírók fordítása s a hazaiak olvasásában, a

szaválásban és önálló dolgozatok készítésében és pedig nemcsak a szépirodalom, hanem a komolyabb tudományok, ú.m. a természet- és mennyiségtan, a bölcsészet és történelem ágai-ban is”.

Ami jót Magyar Gábor az *Önképzőkör*ben meghonosított, azt tovább folytatták utódai, mindiohban gyarapítván az ifjúság munkásságának anyagát. Az iskolai év végén „verseny-szaválásokat” rendeztek s a tagok munkakedvét pályatételek kitűzésével „élesztették.” S bár az 1875—76-i tanévtől kezdve a *Rendtartás* értelmében ezek a két felső osztály tanulói lehettek az *Önképzőkör* tagjai, a létszám-kisebbedés a Kör munkálkodásában nem okozott érezhető hiányt, mert heti üléseit továbbra is megtartották.

Az eddiginél is nagyobb érdeklődés és élénkség vehető észre az *Önképzőkör* tevékenységében 1879—80-tól kezdve, amikor Cserép Sándor lett a vezetőtanár. A munkakörben új kezdeményezésként szélesebb irányú tevékenység alakult ki. Ekkor kezdődött a tagok dolgozatainak írásban megbírálása. Ez a körülmény a prózai dolgozatok számának megszorodását eredményezte s az iskolai tanulmányágak majdnem teljes számmal szerepeltek a tagok munkakörében. Az elért szép eredmények csak fokozták a tanulók lelkesedését és buzgalmát anélkül, hogy az iskolai tanulmányokban hanyatlás állott volna be. „Megemléstésre méltó a város közönségének azon érdeklődése is — mondja az egykori tudósítás —, melyet a nyilvános ünnepélyek alkalmával az ifjúság munkálkodása iránt tanúsított.” Az *Önképzőkör* öt-venéves fordulója alkalmával (1890) díszes külsejű ezüst- és bronzérmeket verettek, hogy azokkal a Kör szorgalmas tagjait évenként megjutalmazták.

Az utóbbi ötven év munkálkodása az elődök nemes hagyományai alapján a sok elhunyt, de még számos életben levő tag, az öreg gimnázium író-diákiai és diák íróinak lelkes tevékenységével áldásosak, tovább folytatódott s az *Önképzőkör* hatékony működésének eredménye, hogy tagjai sorából az egész ország és Szeged városának sok nevezetes embere került és kerül ki.

Az újabban felbukkanó törekvéseknek — hogy tudniillik az önképzőköröket meg kell újítani — a Horváth Cyrill *Önképzőkör* is eleget tett 1937-ben, amikor — még az új *Rendtartás* megjelenése előtt — a mai idők viszonyainak megfelelően szakosztályokra osztott

HUNYADI-SÓ
GYORS és ENYHE
EZT HASZNÁLD
HA GYOMROD RENYHE
Hunyadi János természetes forrásból 75 éve
bevált keserűvíz újszerű párlata. Borítékja
csak 18 fillér, íze sós — nem keserű!

FESTÉK

VEGYIÁRUK
HÁZTARTÁSI CIKKEK

Kardos

VALÉRIA-TÉR

